

УДК 343.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.4.11>

ГЛОРИФІКАТОР РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ: КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ, ЯКА ВЧИНЯЄ КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНЕ СТАТТЕЮ 436² КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Копча В.В.,

*аспірант відділу кримінологічних досліджень
Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності
імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України*

Копча В.В. Глорифікатор російської агресії: кримінологічна характеристика особи, яка вчиняє кримінальне правопорушення, передбачене статтею 436² Кримінального кодексу України.

Стаття присвячена формуванню кримінологічного портрету особи, яка вчиняє кримінальне правопорушення, передбачене ст. 436² КК України у вигляді виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії РФ проти України та глорифікації її учасників. Автор підкреслює, що актуальність такого дослідження в умовах триваючої російської агресії та зростання інформаційних загроз набуває критичного значення для національної безпеки, оскільки глорифікатори російської агресії об'єктивно виконують функцію інструменту ворожої пропаганди, послаблюють єдність українського суспільства та поширюють деструктивні наративи.

У статті аналізується комплекс соціально-демографічних, кримінально-правових та морально-психологічних характеристик глорифікаторів. Автор вказує, що аналіз офіційної статистики та емпіричне дослідження вироків судів дозволяє сформувати портрет типового глорифікатора російської агресії. Ним є громадянин України середнього або старшого віку з базовою освітою, який раніше не притягувався до кримінальної відповідальності. Переважна більшість таких осіб не має постійної трудової діяльності, що сприяє соціальній ізоляції та підвищеній сприйнятливості до пропаганди.

Особлива увага у статті акцентується на психологічному феномені «стокгольмського синдрому» на національному рівні, коли окремі категорії українських громадян мають настільки глибоко вкорінені у свідомості радянські наративи, що сприймають незалежність України як аномалію. Виявлено, що для глорифікаторів російської агресії характерні інформаційна ізоляваність, низький рівень критичного мислення, деформована правосвідомість та схильність до маніпуляцій. Автор вказує, що особливо вразливою групою є люди похилого віку, які через самотність легко піддаються дезінформації в соціальних мережах.

Автор доходить висновку, що кримінологічний портрет глорифікатора російської агресії відображає поєднання соціальної вразливості, низької правової культури та медіаграмотності, що потребує розроблення специфічних заходів кримінологічної профілактики для протидії інформаційним загрозам у воєнний час.

Ключові слова: російська пропаганда, збройна агресія, кримінальне правопорушення, глорифікатор, глорифікація агресора, інформаційна безпека.

Kopcha V.V. Glorifier of russian aggression: criminological characteristics of a person who commits a criminal offense under Article 436² of the Criminal Code of Ukraine.

The article is devoted to forming a criminological portrait of a person committing a criminal offense under Article 436² of the Criminal Code of Ukraine in the form of justification, recognition as lawful, denial of the Russian Federation's armed aggression against Ukraine, and glorification of its participants. The author emphasizes that the relevance of such research in the context of ongoing Russian aggression and growing information threats becomes critical for national security, as glorifiers

of Russian aggression objectively perform the function of a hostile propaganda tool, weaken the unity of Ukrainian society, and spread destructive narratives.

The article analyzes a complex of socio-demographic, criminal-legal, and moral-psychological characteristics of glorifiers. The author indicates that the analysis of official statistics and empirical research of court verdicts allows forming a portrait of a typical glorifier of Russian aggression. This is a Ukrainian citizen of middle or older age with basic education who has not previously been prosecuted. The vast majority of such persons do not have permanent employment, which contributes to social isolation and increased susceptibility to propaganda.

Special attention in the article is focused on the psychological phenomenon of «Stockholm syndrome» at the national level, when certain categories of Ukrainian citizens have Soviet narratives so deeply rooted in their consciousness that they perceive Ukraine's independence as an anomaly. It was found that glorifiers of Russian aggression are characterized by information isolation, low level of critical thinking, distorted legal consciousness, and susceptibility to manipulation. The author indicates that the elderly are a particularly vulnerable group, who, due to loneliness, easily fall victim to disinformation on social networks.

The author concludes that the criminological portrait of a glorifier of Russian aggression reflects a combination of social vulnerability, low legal culture, and media literacy, which requires the development of specific criminological prevention measures to counter information threats in wartime.

Key words: russian propaganda, armed aggression, criminal offense, glorifier, glorification of the aggressor, information security.

Постановка проблеми. Збройна агресія Російської Федерації проти України, розпочата у 2014 році та масштабована у лютому 2022 року, стала безпрецедентним викликом не лише для національної безпеки, територіальної цілісності та суверенітету нашої держави, але й для всієї системи міжнародного правопорядку. Однак поряд з військовим протистоянням на полі бою, Україна зіткнулася з не менш небезпечною загрозою – інформаційною агресією, яка проявляється через систематичне виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії РФ проти України та глорифікацію її учасників окремими особами як на тимчасово окупованих територіях, так і на підконтрольній Україні території.

Водночас, попри практичну актуальність проблеми, кримінологічна характеристика особи, яка вчиняє кримінальне правопорушення, передбачене ст. 436² КК України залишається недостатньо дослідженою у кримінологічній науці, що негативно впливає на якість профілактичної роботи, ускладнює прогнозування злочинності у цій сфері та знижує ефективність превентивних заходів. Крім того, в умовах гібридної війни, де інформаційна складова має критичне значення, розуміння глорифікатора агресії набуває стратегічного значення для національної безпеки. Такі особи, незалежно від їхніх безпосередніх мотивів, об'єктивно виконують функцію інструменту ворожої пропаганди, послаблюють єдність українського суспільства, деморалізують захисників держави та поширюють деструктивні наративи, які можуть вплинути на міжнародну підтримку України. Саме це зумовлює актуальність обраної теми дослідження та необхідність створення науково обґрунтованої кримінологічної характеристики глорифікатора російської агресії як особливого типу сучасного злочинця, що загрожує національній безпеці України, серед іншого, в інформаційній площині.

Метою статті є формування кримінологічного портрету особи, яка вчиняє кримінальне правопорушення, передбачене статтею 436² КК України та визначення типологічних особливостей глорифікатора російської агресії. Для досягнення поставленої мети необхідно проаналізувати соціально-демографічні, кримінально-правові та морально-психологічні характеристики глорифікаторів збройної агресії, що в подальшому дозволить запропонувати науково обґрунтовані заходи кримінологічної профілактики за ст. 436² КК України.

Стан опрацювання проблематики. Дослідження різних аспектів вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 436² КК України привертає увагу багатьох науковців. Водночас існуючі наукові праці переважно зосереджені на кримінально-правовій кваліфікації цього діяння, проблемах доказування, співвідношенні зі свободою слова та міжнародно-правових аспектах криміналізації. Натомість комплексний кримінологічний портрет особи злочинця залишається поза увагою дослідників, що створює прогалину як у теоретичному осмисленні проблеми, так і у розробці ефективних заходів запобігання цим кримінальним правопорушенням. Тільки по-

одинокі вчені так чи інакше зосереджують свою увагу на кримінологічному портреті особи глорифікатора. Серед них варто згадати Батиргарєєву В.С., яка звертає увагу на існування двох видів глорифікаторів: глорифікатор-жертва ворожої пропаганди та свідомий глорифікатор [1]. Своєю чергою Новікова В.С. у окремих працях приділяє увагу статистичним показникам злочинності у досліджуваній сфері, що дозволяють виявити окремі особливості особи, що вчиняє кримінальне правопорушення, передбачене ст. 436² КК України [2]. Водночас на сьогодні особа глорифікатора збройної агресії як специфічного типу сучасного злочинця залишається недостатньо дослідженою у кримінологічній науці.

Виклад основного матеріалу. Кримінологічна характеристика особи злочинця є одним із ключових елементів наукового аналізу будь-якого кримінального правопорушення, оскільки дозволяє виявити типологічні риси суб'єктів протиправної діяльності, з'ясувати мотиви їх поведінки та розробити ефективні заходи запобігання злочинності. У контексті глорифікації збройної агресії проти України, що криміналізована у ст. 436² КК України, особа злочинця набуває специфічних характеристик, зумовлених як соціально-політичними реаліями воєнного часу, так й індивідуально-психологічними особливостями осіб, схильних до поширення ворожої пропаганди. Дослідження особи глорифікатора дозволяє не лише встановити його соціально-демографічний портрет, а й виявити деформації правосвідомості, ціннісні орієнтації та механізми впливу інформаційних загроз на формування злочинної поведінки.

За основу для аналізу особи глорифікатора збройної агресії РФ у цій статті була взята офіційна статистика Офісу Генерального прокурора України [3], Державної судової адміністрації [4] та вибірковий аналіз 600 вироків з ЄРСР за період з 2022 до 2025 року. На основі відповідних показників та емпіричного аналізу вироків суду вдалось сформувати комплекс соціально-демографічних, кримінально-правових та морально-психологічних характеристик глорифікаторів збройної агресії.

Відтак, аналіз *соціально-демографічних ознак* особи глорифікатора дав такі результати:

1. Стать: чоловіки становлять 64,3% (752 особи), жінки – 35,7% (417 осіб). Не дивлячись на переважання чоловіків глорифікаторів, відносно високим є рівень участі жінок у вчиненні досліджуваного кримінального правопорушення, що зазвичай не притаманно злочинам проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. Такі показники можна пояснити інформаційним характером правопорушення, що не потребує фізичного протистояння. Крім того, жінки частіше діють під впливом емоційних факторів та сімейних обставин, тоді як чоловіки демонструють більш системний підхід з ідеологічних мотивів.

2. Освіта: особи з базовою/профільною середньою освітою – 41,2% (482 особи); з вищою/фаховою передвищою – 38,8% (454 особи); з професійно-технічною – 19,8% (231 особа). Такі показники яскраво демонструють, що схильність до глорифікації не має прямої залежності від рівня освіти, а визначається більше комплексом соціально-психологічних та ідеологічних факторів.

3. Вік: найчисленнішими є особи 60+ років (35,9%, 429 осіб) та 40-54 роки (32,5%, 388 осіб). Молодь 18-28 років становить лише 3,5% (42 особи), неповнолітні практично відсутні (3 особи). Відтак, варто наголосити на прямій залежності між тривалістю перебування у радянській системі та схильністю до вчинення правопорушення, передбаченого ст. 436² КК України.

4. Громадянство та походження: громадяни України становлять 95,9% (1122 особи), іноземці – 3,6% (43 особи). За походженням: українці – 68%, вихідці з РФ – 24%, інші – 8%. Серед тих, чия національність прямо вказана у вирокі: українці – 73%, росіяни – 26%, інші – 3%. Психологічний феномен, який проявляється у великій кількості українських громадян-правопорушників, можна охарактеризувати як «стокгольмський синдром» на національному рівні [5, с. 96]. Це пов'язано з тим, що багато українців, особливо представників старших поколінь, вкорінили у свої свідомості російські або радянські наративи настільки глибоко, що сприймають українську незалежність як аномалію, а російську агресію – як спробу «відновлення справедливості» або «захисту російськомовного населення».

5. Сімейний стан та наявність утриманців: одружені – 34% (202 особи), неодружені – 22% (132 особи), розлучені – 6% (34 особи), вдови/вдівці – 4% (26 осіб). Відтак, чіткого взаємозв'язку між сімейним станом та схильністю до вчинення досліджуваного правопорушення немає. Водночас особливо небезпечним є наявність у осіб, що вчиняють кримінальне правопорушення, передбачене ст. 436² КК України утриманців. Так, 11% мають неповнолітніх дітей (64 особи), 3% – інших осіб на утриманні (16 осіб). На жаль, у 74% випадків ця інформація не зазначена у вирокі,

що є суттєвим недоліком, адже наявність неповнолітніх дітей у особи, що вчиняє кримінальне правопорушення передбачене ст. 436² КК України чи інших осіб, на яких злочинець має безпосередній авторитетний вплив, посилює ризик латентного поширення антиукраїнських поглядів у найближчому соціальному середовищі.

6. Трудова діяльність: пенсіонери – 32% (190 осіб), безробітні – 27% (162 особи), працевлаштовані – 18% (106 осіб). Відповідно, переважна більшість правопорушників (59%) не має постійної трудової діяльності, що сприяє соціальній ізоляції та підвищеній сприйнятливості до пропаганди.

Серед **кримінально-правових ознак** осіб, що вчиняють досліджуване кримінальне правопорушення варто вказати на такі:

1. Наявність судимості: більшість осіб, засуджених за ст. 436² КК України, раніше не мали судимостей – 97% (586 із 600 проаналізованих вироків). Лише 3% осіб вчинили кримінальне правопорушення повторно. Такий показник свідчить, що криміналізовані у ст. 436² КК України діяння зазвичай не є наслідком професійної злочинної діяльності, а вчиняються звичайними громадянами України під впливом пропаганди чи ідеологічних переконань.

2. Мотиви та способи вчинення: основними мотивами злочину є політичні, ідеологічні та емоційні чинники – прихильність до радянського минулого, відношення до РФ як до братського народу, відторгнення всього українського тощо. Інколи може мати місце комплексна мотивація, у якій спостерігається і ненависть до України та її історії, і помста всім і кожному за якісь негаразди у власному житті, й очікування змін на краще тощо [6, с. 35-36].

3. Пом'якшуючі та обтяжуючі обставини: найчастіше суди визнають пом'якшуючими обставинами щире каяття та активне сприяння розкриттю злочину, проте нерідко це оцінюється лише формально. У поодиноких вироків можна простежити реальну оцінку судом щирого каяття, де підтвердженням слугують реальні дії (наприклад, участі у волонтерстві чи допомозі ЗСУ). Серед обтяжуючих обставин зазвичай фігурує вчинення злочину в умовах воєнного стану, хоча судова практика з цього питання не є одноставною. У поодиноких випадках як обтяжуюча обставина згадується стан алкогольного сп'яніння.

4. Вид та міра покарання: у 92% випадків призначається покарання у вигляді позбавлення волі, переважно з іспитовим строком. Інші види покарання (штраф, обмеження чи арешт) застосовуються рідше. Цікаво, що в окремих випадках суд покладає на засуджених специфічні обов'язки виховного характеру – наприклад, прочитати українську літературу чи вивчити гімн України. Близько 64% справ завершуються укладенням угоди про визнання винуватості, що часто свідчить не про каяття, а про прагнення отримати м'якше покарання.

Останній блок ознак стосується **морально-психологічних особливостей** осіб, що вчиняють кримінальне правопорушення, передбачене ст. 436² КК України. Вони становлять складну, але важливу складову дослідження злочинної поведінки.

Аналіз вироків свідчить, що більшість таких осіб характеризуються позитивно за місцем проживання, не перебувають на обліку у психіатра чи нарколога, а під час досудового розслідування та судового розгляду поведуться прийнятно. Лише незначна частина осіб за період 2022-2024 рр. (16 осіб) були визнані неосудними.

Типовим є вчинення досліджуваного кримінального правопорушення з використанням соціальних мереж (переважно заборонених в Україні), для поширення проросійських наративів шляхом написання постів, коментарів або репостів. Такі дії демонструють низький рівень правосвідомості, громадянської відповідальності та медіаграмотності. Часто такі дії здійснюються без критичного осмислення інформації, що вказує на інтелектуальну пасивність і схильність до маніпуляцій.

Серед морально-психологічних рис особи глорифікатора переважають інформаційна ізоляваність, довірливість до чуток, слабе критичне мислення, а також схильність до впливу авторитетних осіб або близького оточення. У деяких випадках причиною є емоційна нестабільність, життєві труднощі (втрата роботи, хвороба рідних) чи прагнення самоствердитися через належність до певної групи або інформаційного простору.

Для частини правопорушників характерне поверхнєве засвоєння ідеологічних наративів, заперечення державності України, перекладання відповідальності за війну на інші країни. Водночас після притягнення до відповідальності багато осіб змінюють свої погляди, висловлюють каяття, що свідчить про ситуативність переконань і відсутність глибокої ідеологічної мотивації.

Особливо вразливою групою, виявленою під час дослідження, є люди похилого віку, які через самотність та зниження соціальної активності шукають спілкування в соціальних мережах, легко піддаються дезінформації та маніпуляціям.

Висновки. Узагальнюючи результати проведеного аналізу, можна дійти висновку, що особа, яка вчиняє кримінальне правопорушення, передбачене ст. 436² КК України, має низку типових кримінологічних характеристик. Найчастіше це громадянин України, чоловіки середнього або старшого віку (понад 40 років), із базовою середньою чи професійно-технічною освітою, які раніше не притягувалися до кримінальної відповідальності. Значна частина таких осіб є непрацевлаштованими або пенсіонерами.

Домінуючими мотивами вчинення правопорушення виступають політичні чи ідеологічні переконання, сформовані під впливом антиукраїнської пропаганди. Для цієї категорії осіб характерні низький рівень загальнокультурного розвитку, деформована правосвідомість і обмежене розуміння суспільно-політичних процесів. Їхні світоглядні орієнтири часто відзначаються ностальгією за радянським минулим, викривленим сприйняттям сучасної міжнародної ситуації та нерідко запереченням української державності.

Поширення дезінформації та пропаганди формує у таких осіб спотворене бачення національної ідентичності, що проявляється у схильності до підтримки або виправдовування, визнання правомірними, заперечення дій держави-агресора. У більшості випадків ці правопорушення не мають ознак глибокої ідеологічної мотивації, а радше зумовлені обмеженим рівнем критичного мислення, інформаційною ізоляваністю та впливом зовнішніх маніпулятивних факторів.

Таким чином, кримінологічний портрет особи глорифікатора російської агресії відображає поєднання соціальної вразливості, низької правової культури та медіаграмотності, що створює сприятливі умови для сприйняття та відтворення антидержавних наративів і потребує розроблення специфічних заходів кримінологічної профілактики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Батиргареева В.С. Глорифікатор: жертва ворожої пропаганди чи свідомий колаборант? *Актуальні проблеми протидії злочинності та корупції*: збірник тез всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 17 лютого 2023 р.). Харків: Юрайт, 2023. С. 14–19.
2. Новікова К.А. «Глорифікація» збройної агресії РФ у вимірі офіційної статистики. *Інформаційна агресія в сучасному світі: правовий аналіз та протидія*: матер. міжн. наук.-практ. круглого столу (Харків, 21 червня 2024 р.). Харків: Майдан, 2024. С. 237–241.
3. Статистика Офісу Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/statistika> (дата звернення: 08.10.2025).
4. Статистика Державної судової адміністрації. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/ (дата звернення: 08.10.2025).
5. Красва О. Стокгольмський синдром українців як ідентифікація з агресором. *Соціально-психологічна підтримка учасників освітнього процесу*: матер. всеукр. наук.-практ. конф., присв. 106-й річниці від дня народження Василя Сухомлинського (м. Кропивницький, 25–26 квітня 2024 р.). 2024. Кропивницький. С. 96–99.
6. Батиргареева В. Запобігання явищу глорифікації: вхідна інформація. *Актуальні проблеми правоохоронної діяльності в умовах воєнного стану*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 16 березня 2023 року). Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2023. С. 34–38.